

EVANGYÉLIOMI PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-iknél 70 kr. bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. intézendők.

A magyarországi reformált egyház főtanodáinak évi értesítvényei.

(Folytatás.)

Lelkészképző intézeteinkben, a hittanszaki tanulók egyleti élete, s önmunkássága a következőkben nyilvánult:

a) a debreczeniben. Van hittanszaki önképző társulat, melyben 68-an vettek részt. A tagok működése állott: magyar, német és latin nyelvű kutfőkből készített értekezések és fordítások készítéséből; imatermi egyházi beszédekre illetőleg ezek előadására, továbbá a társulati tagok által beadott imákra és egyházi beszédekre irt bírálatok felolvasásából; vitagyakorlatokból; imák és egyházi beszédrészletek előadásából s ezekre tett előszóvali bírálatokból. Van a társulatnak könyomatolt közlönye. Három pályakérdés is tüzetett ki a társulat kebelében; kettő egyházi beszéd készítésére, — egy pedig egy tudományos feladvány, de az nem talált szerencsés megfjtőre.

Részt vettek továbbá a hittanszaki tanulók a magyar irodalmi önképző társulatban, az olvasó-egyletben; főiskolai énekhar, zene-egylet, tűzoltó-társulat és torna-egylet működésében. — A tűzoltó-társulatnál egy kölcsönpénztár is szervezve van, melyből az egylet tagjai időnkint segíztetnek.

b) a nagy-enyedi főtanodában az önképző-kör általános, vagyis szépirodalmi, szavalati, vegyes tudományi osztályra és külön theologiai szakosztályra oszlik fel. Az igazgatótanár jelentése szerint „a tartott gyűlések, — a gyűléseken megjelent tagok — a felolvasott és vita alá bocsátott szépirodalmi és tudományos dolgozatok száma és minősége, a múlt évinél sokkal kedvezőbb eredményt mutatnak fel; teljesen kielégítőnek mondható az önképzőkori pályázatok eredménye is.“ — Ezen pályakérdések a magyar történelem mezejéről vannak véve, vagy pedig a szépirodalom terére szoritkoznak; egyetlen pályadíj emlittetik fel, melyet a theologiai kör tagja nyert el, ily czimű értekezésével: egyeztethető-e a modern

theologia világnézetével az ima? — Itt is van ifjusági könyvtár.

c) a pápai főiskolában a theologiai önképző-körnek, minden hittanszaki tanuló kötelezett tagja. A kör tagjai képezték magukat az egyházi szónoklatban, egyházi s halotti beszédek, imák és theologiai értekezések írásában. — A kör anyagi helyzete még nem oly erős, hogy jutalmazandó pályakérdéseket tüzetett volna ki; különben van könyvtára is, mely válogatott theologiai művekből áll, melyeket tehetségéhez képest évenként szaporit.

Az ugynevezett ifjusági önképző-körben — mely a szépirodalommal foglalkozik, — mely már jutalomdíjakat is tűz ki, szinte működtek a hittanszaki tanulók is.

d) A s-pataki főiskolában a következő ifjusági egyletek emlittetnek fel: főiskolai énekhar, magyar irodalmi önképző társulat, ifjusági olvasó-egylet, ifjusági könyvtár, betegsegélyző-egylet, jogász-egylet és ifjusági kölcsönpénztár. — Nagyon kívánatos, hogy a hittanszaki tanulók is alkossanak önálló önképző-kört.

Továbbá mindenik főiskolánál van egynehány kegyes alapítvány, melyeknek évi kamata, a felsőbb tanulók között kitüzendő tudományos pályakérdések megfjtőinek adatik ki. Ezen pályakérdések tehát az egész felsőbb tanfolyamokra hittanszaki és jogi; sőt némelyik főiskolánál a gymnasium 7 és 8 osztályára is mint bölcsészeti tanfolyamra kiterjesztetnek és vonatkoznak. — Ezen pályázatok eredménye a 4 főtanodánál a következő volt:

a debreczeni főiskolában 9 pályakérdés volt kitüzve, kettő megfjtetlen maradt; egyik a classika, másik a magyar irodalom történetköréből kitüzött feladvány. — Legnagyobb buzgalom a péczely versenydíj elnyerésénél mutatkozott; a latin fogalmazásra 7-en; a görög fordításra 5-en vállalkozván. A többi pályakérdésre csak egy vagy két versenyző volt.

A pályaművek jutalmazására következő kegyes alapítványok vannak: a hatvani (63 frt); Kerésztesi-deák 1-ső alapítvány 2 pályakérdésre (168 frt); Várad Szabó (50 frt); Péczely 4-ik (35 frt); Péczely 5-ik (52 frt 50 kr.); Kazinczy alapítvány 2 pályakérdésre (22 db arany).

A lefolyt tanévben 291 frt 50 kr. és 6 darab arany adatott ki.)*

A nagy-enyedi főiskolában 12 pályakérdés tüzetett ki a gymnasium 7. és 8. osztályu növendékeire való tekintettel is. Két feladványra nem érkezett pályamű t. i. a neveléstani és jogtörténelmire. A többi pályakérdésekre 1—3 pályamű küldetett be; a pályadíjak 23—30 frtig vannak megállapítva. Körülbelül 318 frt és 18 db arany osztatott ki pályaművek jutalmazására. A pályakérdések kitűzésénél, a theologiai szakra nagy figyelemmel voltak; nevezetesen volt két textus egyházi beszéd készítésre; egy hittani; egy vallásbölcseleti; héber nyelv köréből, és egy bölcsészeti pályakérdés; míg a debreczeni 9 pályakérdés közül csak egy van szoros értelemben vett theologiai feladvány.

A sárospataki főtanodában 6 pályakérdést tüzött ki az akadémiai tanári kar, az iskolai év elején; egy maradt felelet nélkül; a többit elég sikerrel megfejtették; 3 pályakérdésre egy-egy, a két hittanszakira 5 és 7 pályamű küldetett be. Összesen 194 frt 40 kr. pályadíj osztatott ki.

Az alapítványok Vay, Okolicsányi, Tóth-Fischer és Péczely neveit viselik.

A pápai értesítvényben egyetlen alapítványról tétetik említés, melynek kamatából pályaművek jutalmaztatnak; ez a Péczely-alapítvány. A lefolyt évre vonatkozólag a pályázat eredménye eképen jellemeztetik: dicséretben többen, jutalomban kevesen részesültek; mert a népdal 40 frt jutalmát egy hittanszaki tanuló; az óda 12 frt; a románca 10 frt; az egyházi beszéd 10 frt; Vörösmarty magyar költő művének irodalmi méltatása értekezés 21 frt; és a Péczely jutalomdíjat egy joghallgató nyerte el. A mi mindenesetre a nemes versenynek és buzgóságnak nem magas fokát mutatja.

A s.-pataki értesítvény a pályaművek birálatát is hozza egész részletesen; a nagy-enyedi rövid jellemzésre szoritkozik, míg a debreczeni csak az eredményt említi fel. Részemről a nagy-enyedi eljárást és modort tartanám követésre méltónak.

A debreczeni értesítvényben ott találjuk az alapítványoknak rövid történetét és természetét is. Nagyon czélszerű intézkedés! Mindenesetre szeretnők közelebbről ismerni a többi főtanodáknál létező alapítványok ügyét és történetét is; hogy t. i. ki volt az a Vay, Okolicsányi, Tóth-Fischer, g. Teleki Sámuel stb. stb. akik a tanügy érdekében oly áldozatokat tettek.

*) A jelen tanévvel ezen alapítványok száma, a mint az értesítvényből látjuk, egygyel ismét növekedni fog, a Kanyó alapítvánnyal; melyből évenként 6 pályakérdés tüzetik ki; 3 az akadémiai, 2 a középtanodai és 1 a tanítóképzési növendékek számára; mindenik kérdés után 50 frt pályadíj adatik ki.

II. A reformált egyház által fenntartott jogakadémiák.

A reformált egyház 5 jogakadémiát tart fen, nevezetesen Debreczenben, Kecskeméten, Pápán, S.-Patakon és Máramaros-Szigeten.

Joghallgatók az 187 ⁵ / ₆ . tanévben							
	1. éves	2-od éves	3-ad éves	4-ed éves	összesen	mag. tanul.	ref. vallás.
Debreczenben	50	34	31	26	141	16	111
Kecskeméten	30	29	19	25	103	28	41
Pápán	15	8	13	—	36	—	14
S.-Patakon	—	—	—	—	68	11	—
M.-Szigeten	13	9	10	—	32	—	—
összesen					380	56	

Tanárok száma :

a debreczeni jogakadémiánál : 6 rendes, 1 bölcsészeti, 1 hittanszaki, 1 orvostudor; a kecskeméti : 7 rendes, 1 rendkívüli, 4 magán tanár; a pápaiban : 1 rendes, 1 ideiglenes, 2 bölcsészeti, 2 hittanszaki; Patakon : 5 rendes, 1 rendkívüli, 2 bölcsészeti, 1 hittanszaki és 1 orvostudor.

(Folyt. köv.)

A ielkészek gazos búzája.

Mélyen vágta a sarlót a gazos búzába a „De Profundis“ írója. Egész az érzélem legfenekéig hatott az. Idő kellett hozzá, hogy még más is szólani akarjon azon tárgyhoz, melyet oly tisztán kiállítva látott már, mert azt hitte: nem kell több hozzá, s az intéző kezek azonnal hozzá fognak a gyomláláshoz, hogy ne szemetes búzát hordjanak a czipra magtárba, hanem a tiszta búza építse fel fényes magtárát, s a tanácskozás napi rendje, e tárgy körül forgó indítványokkal lesz telve. De mindez elmaradt! Hiába vártuk!

Uj rajzot ne várjon tőlem a tisztelt olvasó, melyben már bő része volt, bár saját helyzetemet kellene csak ecsetelnem, csak halványan, s lenne ismét rajz. De nem rajzolom azt, mert nagyrészt ismerős vonások lennének, még az is, az az égető fájdalom is, melyet annak keserű tudata támaszt és táplál bennünk, hogy a lélek szomját ki nem elégíthetjük. Sokat ismerek, kik e lap szerkesztőjét kérni vagyunk kénytelenek, hogy küldje lapját, jó reménnyel várva az előfizetési díjat valamikor, legyen legalább egy pohár, melynek cseppje olthassa ama szomjat némileg, mert különben szomjan kellene epednünk egyedül azért, mert három havon, vagy olykor féléven át nem bírjuk összeszedni a félévi illetéket. Szomjunkat pedig ez is csak némileg oltja, mert sokhoz szokott inyünknek roszul esik a megszokott csemegék nélkülözése, mert ki elmaradni nem, sőt használni akar, annak a napi küzdelmeknek minden mozzanatát látnia kell s nem elég s nem helyes az egyoldalúság. A kielégíthetlen vágy aztán zsibbadt merevedésbe taszít, elzsibbasztja a legszebb igyekezetet, s a szomj megemészti, s élőhalott alakká

aszalja a nemes buzgóságot, mely az iskola küszöbén kilépett. Pedig ha a só megizetlenül, mivel sózattatik meg?!

De maradjon el ez! Kisértsük meg tovább fejteni az ügyet!

Legközelebb „Veritás“ a gazos búzát libelláltatja a lelkészek működésével. Nem tudom ki légyen ő,*) de kényelmes lakának ablaktábláján, — úgy látszik, nincs meg amaz üveg kárka, melyen a valódi kép bejuthatna hozzája, mert akkor a tény megállapításánál nem állapodott volna meg, hanem folytatta volna. Állításának ellenében azonban határozott s élő példákat tudok, hol a lelkészek mindenféle kellemetlenségeknek, még a rostaaljnak is ki voltak téve, daczára amaz érdemeknek, melyekért közkedvelt esperesté választattak.

A lelkészi tétlenség és a rostaaljfizetés „kinn a bárány, benn a farkas“ játék, kedvencz vesszőparipájuk azoknak, kik javítani nem akarnak. Egyiket sem lehet előbb megállapítani mint a másikat. Jól tudják azt az egyház vezérei, hogy a lelkészeknek tenniük kellene ha kényszerítve is, de megtöri a kényszer vesszejét ama rémes kiáltás: „adj hát ennem, testemnek, hogy nyugodt lehessenek, lelkemnek, hogy mást is kedvvel itathassak telijéből!“

Uraim! egyedül arra vegye fel pennáját kiki, hogy tanácsot adjon, mely használni akarjon.

En azzal állok itt elő, kérem, rostálják meg!

Legelőbb meg kell állítani a rostaalj farkasát. Nem azért, mert talán ez a hibásabb. Nem azt fejtegetem, hogy mi volt, hanem hogy mi légyen. Ehez kell munka, határozottság, erély és erő. Az ingadozás a nemes czél helyességét veszélyezteti. Ha ez meg lesz állítva, a másik könnyen megy. A lelkészek munkája önként életbe lép, ha másként nem, a kényszer könnyen alkalmazható s vesszeje nem törhetik meg és mi buzgón fogjuk munkálni az ur szölgőjét. Vagy ha mi már kiöregedve tehetetlenekké lettünk, az új erők, az új remények ne dobassanak e moloknak éhgyomrába, hol hasznavehetlenekké válandanak a mi nyomunkon.

Hajh! De ez a kérdések kérdése! Épen ezt hol kell kezdeni, mert főpanasz a már is nagy teher!? S épen ott nagy a teher, hol a népesség kicsi. S mégis az államsegély a népes egyházak szegény papjainak is juttatik, holott a népes egyházat kellene megróni a csekély fizetésért. Az államsegély oda való, hol a terhet emelni nem lehet s nem helyes az áldozni nem akarókat segíteni a nagy áldozatot hozók kárával. Nem az irigység szól belőlünk, távol legyen, hanem a tények ismerete.

Az anyagi oldal súlyját okvetlen annak kell hordania, ki ama szellemi munkának nagyobb anyagi hasznát veszi. Nagyobb hasznát veszi pedig a földbirtokos birtoka aránya szerint s a tőkepenzes, mint ki ezekkel nem bir.

Nagyon gyarló s hátramaradt gazdasági politika ez: megfizetem a napszámját munkájáért, a többi az ő dolga. A munkásokra való nagyobb gondot, melyet sürgetünk, bőven ki lehetne fizetni azon nyeresémből, melyet adna a gazdagoknak csak az, ha drága jószágaitat ügyes és becsületes cselédre bízták, melyet így a roszakaratu cseléd miatt háromszorosan is veszítenek, mire ráadás a boszuság, hogy a becsületes munkás ritka. Bizton merem állítani: gyermekeiknek nagyobb örökséget nem hagyhatnak, mint ha lakaikat becsületes és munkás nép veszi

*) Ugy tudom, nem nagy és nem dús egyházban szolgál, de szellemileg is munkás, közjőért áldoz, a mi je van: idővel, ügyeszeretettel, példával, s lankadatlan tevékenységgel, s tud másokat is lelkesíteni, megnyerni.

S z e r k.

körül, mert ily munkások keze után jövedelmezőbb lesz birtokuk, a munkáltatás közben nem kellvén annyit veszíteni. Ha ezt a most élő tehetősök meg nem kezdik, meg kell kezdeniök fiaiknak, unokáiknak.

A munkásnak önmagára nincs is annyi szüksége, mint a földbirtokosnak a munkásra. Nem azért nem dolgozik, mert rest, a restséget nem szereti elismerni; hanem nem dolgozik, mert nincs rászorulva. Én legalább azt látom, hogy a panaszt munkásoknak saját magukra nincs szükségük, míg másoknak, egyeseknek és a hazának van.

Nem lehet itt elhallgatnom, sőt örömmel kell említenem azt, hogy a földbirtokosok nagyszerűen állanak fel, ha erőszakos vész fenyeget, akkor erősek és áldozatkészek. Ezzel leróni hiszik minden tartozásaikat. Hanem békeidőn is munkálkodniok kell, s lassan és e téren kell megrakni az erős várépületet, melytől egyedül ijed vissza a fenyegethető vész.

Nagyon szárazzá lett értekezésem utórésze, leszállott a lelkészségnek mások által festett költői magaslatáról. Érezem magam is. Vele együtt elszállt hatása is. Nem tehetek róla. Az életbe akartam leszállani, az élet fundamentoma pedig nagyon prózai. De én az eddigi felszólalásokban is azon hiányt látom, hogy költői magaslatban repülvén, nem birtak talpra állani. Kisértsük meg az élet prózai számításait tanulmányozni, hátha ezen épülend fel állandó tündérvára a higgadt s kitartó buzgóságnak, nem pedig az ellobbanó lelkesültségnek.)*

T a m á s.

KÖNYVISMERTETÉS.

„A népiskola módszertana Dr. Dittes Frigyes után szerkesztették Gyertyánffy István és Kiss Áron. Budapest, 1876.“ Nagy 8-adrét, 291 lap, ára 2 frt. Megrendelhető a fentirt szerkesztőknél, Budapest I-ső kerület, Országház-utca 117. sz.

Neveléstani tankönyvirodalmunk legelhagyottabb ágából nyújtják e művet szerkesztői, mint előszavukban maguk is megjegyzik. A nélkül hogy azok érdeméről, kik neveléstani irodalmunknak ugyszólva megalapítói s buzgó munkásai valának, csak perczre is megfelejtkeznénk, vagy az e téren ujabban létrejött s az 1868-ik évi népiskolai törvény által nagy mértékben fokozott tevékenységet egészben ne méltányolnók: őszinten be kell vallanunk, hogy neveléstani tankönyvi-irodalmunk módszertani része kellőleg művelve eddigelé nincs. Ha meggondoljuk ennél fogva, hogy a módszertan oly tudomány, melynek hatása legnagyobb és legközvetlenebb a tanítói képesség megszerzésére, örömmel fogunk üdvözölni e téren minden mozgalmat, örömmel különösen akkor, midőn e mozgalom Gyertyánffy és Kiss Árontól, tanítói képzésünk eme buzgó munkásai részéről indittatik meg.

Tekítve a módszertannak nagy fontosságát a tanítóképzésre, figyelembe véve azon körülményt, hogy e tekintetben is becses kutfók állanak rendelkezésünk alatt a külföld gazdag módszertani irodalmában, nem hagyva számításból ki azt sem, hogy neveléstankönyv átültetésére nézve vállalkozókban ma már épen nem érzünk hiányt: önként felmerül a kérdés: mi az oka

*) A hívek áldozatkészsége s a lelkészek lankadatlan buzgósága, tisztóknek élése közösen teremhetnek kivánt gyümölcsöt. Megteszünk-e mindent mi is lelkészek? e kérdést is jó szem előtt tartani.

S z e r k.

*

nálunk a módszertan kellőleg nem művelésének? E kérdésre feleletet népnevelési állapotunk megfontolásából meríthetünk. Nálunk ugyanis a módszertan irójának a tantárgyon kívül sok, másféle nehézségekkel kell megküzdeni. A módszertan nevezetesen s főleg a használhatóság szempontjából ítélendő meg. Eltekintve tehát magának a tudománynak nehézségéről, mi annál inkább érthető, minél távolabb áll az elmélet a gyakorlattól; hivatalukba minden előleges készület nélkül belépő tanítóink képzettsége, másfelől az a körülmény, hogy tanítóképző intézeteinkben is használható művet állítson elő, felettébb megnehezítik a módszertan irójának feladatát. Tanítóképzőink ugyanis még igen ifju intézetek, — s ez ifju intézetekbe is a 4-ik gymnasiumból lépnek át legnagyobb számmal tanítványaink. — A gymnasium nem a tanítóképzés céljára készíti elő növendékeit, — nálunk nincsenek praeparandiák. Ezért előkészítés nélkül, sokszor a tananyaggal sem eléggé ismerős, legtöbb esetben fejletlen, életkorra is csak 15 éves tanítványainkat módszertan tanulására kell szorítani. Három év a kursus, három év alatt végezni kell. „A módszertan megértéséhez pedig soknemű tudományos ismeret, rengeteg kísérlet és tapasztalat kívánatik,“ — mint e kezünk alatt lévő mű szerkesztői mondják. Avagy csak egy is ezek közül meg van-e a tanítóképző intézetbe lépő növendékeknek? Ily körülmények közt mennyi, külföldi írók előtt ismeretlen akadályokat szükség nálunk a módszertan tanításánál a megértés útjából elhárítani, mikép kell a módszertan tanárának évről-évre tapasztalatok egész tömegével bőlcsebbnek lenni s elkészített, már-már jónak tartott módszertant, mint használhatatlant félredobni! — Idegen módszertan átfordítása tehát nem nagy hasznot ígérő fáradság, önálló mű írása és sajtó alá bocsátása pedig nem csekély mértékű bátorság jele.

Megvallom, ily bátor emberekkel szerettem volna találkozni ez ismertetés végett felvett mű szerkesztőiben. De ime ők is, kik pedig népnevelési ügyünk terén ugy az irodalom, mint a gyakorlatban egész odaadással, kitartó szorgalom és ritka tehetséggel már több év óta működnek, — kikenél az elméleti képzettség gyakorlattal van párosulva, kik népiskolai állapotunk felől a legközvetlenebb tapasztalatok által teljesen tájékozva vannak, s annak hiányait legkisebb részleteiben is jól ismerik, — kik tehát az elősoroltak alapján módszertan írására elég bátraknak érezhették volna magukat, annak Dittes után csak szerkesztésére vállalkoztak. — Igaz ugyan, hogy nemcsak a tárgy beosztásában, hanem a mű minden részében többé-kevésbé érvényesítették külön egyéni meggyőződéseiket s ez érvényesítés munkájoknak csak előnyére szolgál; mindazáltal az ugynevezett genetikusan tanmódszernek Dittestől átvétele s legérezhetőbb szükségünknek, — mi részletes módszertan előállításában áll, szem elől tévesztése következtében munkájokat kevésbé fontos dolgok felvételével terjedelmessé, drágává, módszere miatt nem eléggé világossá, tehát kevésbé használhatóvá tették, mint az különben lett volna.

Nem értek egyet nevezetesen szerzőkkel abban, hogy a módszertan tanításának útjában álló nehézségek le volnának küzdve az által, hogy ők ebben: „a módszertan tudományának be kellene nőni magokba az ifjakba,“ felismerték a nehéz probléma heurékáját. Ők ugyan azt mondják, hogy a szigoruan és következetesen keresztül vitt genetikusan tanmódszer egyedüli eszköz a módszertan tanítását kellő eredményre emelni, — nincs arra nézve biztosabb, szemléltetőbb eljárás, mint felmu-

tatni a tanmódszer fokozatos fejlődésének egyes jellemző módzatait; de ez bármily szépen hangzik is, nem több kísérletnél, s ahhoz még a gyakorlat próbája szükséges. Egyet azonban előre is megjegyezhetek. A genetikusan tanmódszer nem épen az, melyet Dittes s utána szerkesztők is munkájokban követtek. — Eltekintve azonban ettől, hátra volna a következő, és a szerkesztők által követett eljárás mellett önként felmerülő kérdésekkel tisztába jönni: Ha 3 év alatt eddigelé nem voltunk képesek jól elvégezni mindenik népiskolai tantárgy módszertanát, mikép leszünk képesek akkor, midőn egyszermind azok történeti fejlődését is tárgyalni akarjuk? Ily körülmények közt a 3-ik osztály számára kiszabott nevelés és tanítás történet önálló tantárgy maradhat-e, vagy pedig a már tanultaknak rendszerbe szedésévé válik, — mely utóbbi esetben érdemes leendő arra, hogy különben is sokfelé igénybevett időket tanítására fordítsuk? Minthogy a tanmódszer fejlődésében, mint általában minden történetben, a dolog természete szerint, visszaesések, félreismerések stb. fordulnak elő, nem fogunk-e zavart, ingadozást támasztani azok elősorolása által tanítványaink felfogásában, — nem veszélyeztetjük-e lényegtelen, egymásra semmi vonatkozásban nem álló, mellékes dolgokkal foglalkozás miatt a tulajdonképeni cél elérését?

„A népiskola módszertana“ 3 szakaszra van felosztva. Első szakaszban az egyes népiskolai tantárgyak módszertana áll, 2-ikban a népiskolai oktatás alapelvei adatnak elő, a 3-ikban pedig a népiskoláról, — mint nyilvános képző intézetről van szó.

Oly véleményben lévén, hogy szerkesztők tanítóképző intézet számára szándékoztak első sorban tankönyvet írni, — mely véleményemben megerősít a mű előszava, — a fentebb közölt felosztást helyesnek, de a 3-ik szakaszt, mint tanítási célra teljesen feleslegest, elhagyandónak tartom. Ha pedig csalódnám s nem tankönyvirás lett volna szerkesztők előtt a főcél, abban az esetben Dittes művének analytici felosztásától való eltéréseket indokolni nem tudnám. Részemről részletes módszertan szükségét ismerem s oly értekezésekben, minő a népiskoláról, mint nyilvános képző intézetről szóló 3-ik szakasz, nem látok hiányt. Nem mondom, hogy nem helyes, egészséges elveket tartalmaz; de nem látom be az okot, miért kell ily értekezést módszertanba szorítani. Az oktatási alapelveket illetőleg szűkebb körű áttekintéssel is megelégedtem volna. — Előtte nevezetesen a használhatóság szempontja még arra nézve is irányadó, hogy a tankönyv lehetőleg rövid s így olcsó legyen.

Ami már az első szakaszban foglalt s nézetem szerint valóban hézagpótló, különös módszertant illeti, feltaláljuk abban mindenik népiskolai tantárgy módszerét. A Dittes által kihagyott alkotmánytan, gazdaságtan, fiuk munkatanítása, tehát még a szakoktatás körébe tartozó tárgyak módszere is tárgyalatik itt. Igaz ugyan, hogy a tantervnek pótléktantárgyakkal tulterhelése veszélyes lehet s szerkesztők argumentuma, — mi a szakoktatást magyar nemzeti nevelésünk postulatumának nyilvánítja, — nem is igen igyekszik a tulterhelés veszélyei ellenében megnyugtatót nyújtani, — amennyiben itt nem tantervről, de módszertanról van szó, azt pedig egészen csak a szakoktatás körébe tartozó eme tárgyak felvétele mellett tartatjuk, — helyeslem szerzők eljárását. —s —s.

(Vége követk.)

B E L F Ö L D.

A szatmári egyházmegye őszi gyűlése.

A szatmári egyházmegye őszi gyűlését szeptember 26-án Botpaládon tartá.

Közérdekűbb határozatait a következőkben van szerencsém vázlatosan a közönség tudomására juttatni.

1. A főt. egyházkerület által megállapított 8000 forint államsegélynek a lelkészi nyug- és gyámintézetek közt miként leendő felosztása vétetvén tárgyalás alá: egyházmegyénk e 8000 frtot a gyámintézetek közt a l e l k é s z e k s z á m a r á n y a szerint ohajtja felosztani; és pedig ha valamelyik egyházmegyében a lelkészi és tanítói gyámintézet egyesítve levén, — a tanítói gyámintézet is részesítették ezen segélyben: egyházmegyénkben is épen oly arányban részesítettessék.

2. A még oklevéllel nem bíró tanítókra nézve határozatilag kimondatott, hogy: a következő tavaszi egyházmegyei gyűlésig tanképesítési vizsgára jelentkezzenek, mert különben tanítói hivatalra nem fognak alkalmaztatni. Hogy pedig a csekély jövedelmű egyházakban szolgáló szegény tanítókon is segítve legyen: a főt. egyházkerület fölkéretni határozatott, hogy az esperes által szegénységi bizonyítvánnyal ellátott tanítóknak a vizsgálati díj engedtesse el.

3. A főt. tiszántúli egyházkerület által kiadott népiskolai tantervnek iskolánkban való gyakorlati alkalmazására vonatkozólag határozatott, hogy: egyházmegyénk az említett és több tanítóra számított népiskolai tantervet egy tanítóval bíró népiskolánkban kivihetlennék, sőt ahol és amennyiben eddig is alkalmazva volt — nehézkesnek és eredményében károsnak találta. Ugyanazért részint egyházmegyei önállóságunk, részint helyi viszonyaink tekintetéből, a törvényesen tanítandók figyelemben tartása mellett a tanterv elkészítését saját — most ujonnan alakított iskolai választmányára bízta.

4. Az új mértékeknek a behivatalnoki fizetések, jelesül a buzaneműek beszolgáltatásánál leendő életbeléptetésére nézve végeztetett, hogy: a jelen évi egyházlátogatóság minden egyházban meg fogja mérni a fizetést szedő vékát, s a literek számáról jegyzőkönyvet veszen fel, és azt a helyi előljárákkal aláírattja, minthogy a mérésnek azok jelenlétében kell megtörténni. Ugyanazon alkalommal a liter szerinti mérték a díjlevélre is fel fog jegyeztetni. Ugyazint azon egyházakban, melyekben a tagok keresztes étellel fizetik behivatalnokait, ha azon fizetés szemes búza-fizetésre változtatattik: minden keresztért az eddig használt egyházi véka liter tartalma szerint két véka t i s z t a r o s t á l t b ú z á t fognak fizetni.

5. Az elvben már egyházmegyeileg elfogadott 800 forint lelkészfizetési minimum gyakorlati kivitele körül fenforgó nehézségek megvitatása, s lehető elhárítása végett, a Szatmáron 1876. ápril 6—7-ik napjain tartott egyházmegyei közgyűlés 10-ik számú határozatában ujjlag kinevezett küldöttség jelentése vétetvén pontonként tárgyalás alá, az hosszabb megvitatás után a következőkben fogadtatott el:

„Hogy a vallás erkölcsi élet közvetlen lelki gondozás nélkül sehol ne maradjon, az iskolai növendékek is kellő nevelésben részesítettessenek, s azon reményben, hogy a lelkészválasztási szabályok már folyamatban levő változtatásával lehetővé lesz a kisebb egyházakban szolgáló — magukat érdemesített lelkészeknek nagyobb egyházakba leendő előmozdittatása:

a) Mindazon kisebb egyházakban, melyekben a lelkészi és tanítói hivatal s fizetés egyesítése által a jelzett minimum megközelíthető lesz: az iskola vezetése a lelkészre bizassék.

b) Az oly — még kisebb egyházakban, ahol a hivataljegyesítés a minimumot meg sem közelítheti, meghagyatván a tanítói állomás, a lelkészi szolgálat folytatása bizassék egy oly legközelebbi szomszédos egyház lelkészére, melyhez az ily kisded egyház mint társegyház legcélszerűbben csatolható leszen, s e társegyházak lelkésze mindenik egyházban minden vasárnapon megjelenjen, szolgáljon, és az iskolákra pontosan felügyeljen, s s évi díjazásul a társegyház a stolarén kívül 200 frtot fizessen; az ily társegyházban most fennálló behivatalnoki összes fizetés többi része csonkítatlanul a tanítónak adatván. Megjegyezvén, hogy társítani bármelyik egyházhoz is csak egyet lehet.

c) Minthogy vannak oly igen csekély népességű és erejű egyházak is, a melyekre még a megelőző második pont sem alkalmazható, hogy ezekben is a lelkészi szolgálat legalább minden második vasárnap teljesíthető legyen, s egy felekezeti iskola fentartathassék: küldöttség más módot nem lát, minthogy a főt. egyházkerület kéressék fel az ugynevezett ref. segélyegyletnek oly módoni átalakítására és lehető megerősítésére, hogy abból az oly kisded egyházaknak annyi segély jusson, melylyel azok egy tanítót tarthassanak, és a köztük szolgáló lelkész részére legalább 100 frtot fizethessenek; az ily kisded gyülekezetek mint leányegyházak szinte egy közelben levő anyaegyházhoz levén okvetlen egyenként csatolandók.

Melyek legyenek pedig ezen három osztályba tartozandó kisebb egyházaink, s melyik nagyobb egyházhoz legyenek azok csatolandók: annak meghatározásába sem maga az értekezlet nem bocsátkozik, sem az egyházmegyének nem javasolhatja, hogy azt előlegesen állapítsa meg, sőt inkább javallja, hogy azt az időnként felmerülő esetek alkalmával intézze el az egyházmegyei közgyűlés.

d) Azon bár csekély népességű és anyagi erejű egyházakat, hol hitsorsosaink más felekezethez tartozó nagyobb számú lakosok, — vagy épen anyaegyházakkal vegyesen együtt laknak: hitfelekezeti, sőt nemzetiségi szempontból is minden áldozattal feltartani kívánjuk; az ilyekhez ahol lehet e végett szomszédos egyházakat is társítani — s a segélyegylet jótékonyágát az ilyekre kiválólag kiterjesztendőnek véleményezzük.

6. Az állandóan államsegélybeni részesítettést igénylő kisded és szegényebb egyházak megállapítottak.

7. Az ürességben levő egyházmegyei egyházi tanácsbírói és aljegyzői hivatalra beadott szavazatok felbontatván: miután a három jelölt u. m. Szarka Boldizsár, Bartha Mór és Kenyeresy Sámuel közül általános többséget egyik sem nyert, s miután a két utóbbi az újabb jelöltetéstől határozottan visszalépett: feltétlen új szavazás rendeltetett el.

Az aljegyzőségre a szavazatok sokfelé oszolván — új választás alá a három legtöbb szavazatot nyert egyén u. m. Kiss Lajos, Kalós Péter és Tabajdi Lajos tüzetek ki.

Közli K a l ó s P é t e r,
tiszabecsi ref. lelkész.

A dunamelléki reform. egyházkerület közgyűlése.

Budapest, 1876. okt. 15.

Az őszi közgyűlések néptelenek és érdektelenek szoktak lenni. Most azonban fényes közönség jelenlétében érdekes ügyekről folyt érdekes tanácskozás. Ott láttuk egyházunk sok nota-

bilitását: gr. Lónyayt, Tisza Lajost, Tanárky államtitkárt, Vicsolyi Gusztávot, Halász Bold., Madas K., Antos J., Szász K. tanácsbírákat s az egyháziakat teljes számmal.

A gyűlés imával nyílik meg, minthogy a rendkívülit nem szokták templomi rendes isteni tisztelettel megnyitni. Gr. Lónyay röviden üdvözli a gyűlést és gyorsan bele fognak a tárgyalásba. Hallottunk sok miniszt. rendeleteket, érdekteleneket és érdekesekeket. Egy átiratot a közös hadügyminiszteriumtól, mely a polgári lelkészek díjazását kívánja szabályozni az állandó és mozgó ezredeknél. A méltányos és méltánnyal fogadott intentio bizottságnak adatik ki véleményes javaslattétel végett. Kijelentetett számos tanügyi rendelet: az új középiskolai rendtartás, mely tanulmányozás végett a középiskolai tanári karoknak és iskolaszékeknek kiadatik; a 68-iki 38. törvény részletezése egy új rendeletben, mely az iskolaügy rendezését a legkisebb minutiáig kiterjeszkedve, hathatósan ajánlja, sürgeti, rendeli, hogy a felekezetek is felkarolják. Meg aztán egy másik rendelet, mely az iskolai osztályzatok (calculus) egyöntetűségét sürgeti, minthogy az eddigi százféle osztályzat kivált az egyévi önkényteseknél sok kellemetlen félreértésekre adott alkalmat. Meghatározták tehát az osztályzatokat amint jön sorban: kitűnő, jeles, jó, közepes és elégtelen fokokban.

Derűtséget és boszankodást keltett egy nagyságos tanfelügyelő ur értelmetlenkedése, ki az idej népiskolai törvényjavaslatból elég ügyetlenül azt olvasván ki, hogy ő (már t. i. a tanfelügyelő) szükség esetén szakértő segédekkel vehet maga mellé, kérdi a kerületet, beleegyeznek-e, ha ezen férfiakat ő épen a papok közül választaná? A kerület természetesen készséggel megengedi papjainak e segédkezést, ha az egyházi teendők megkönnyítése nélkül történik: de nem hallgathatta el megütközését a fehérmegyei tanfelügyelő ur nagy igényei felett, ki elég merész és ügyetlen egy jogot, mely csak a minisztert illeti meg, magának tulajdonítani s egy hivatalos átiratban a törvényben épen az iskolaügyi törvényben ily botránnyos járatlanságot elárulni.

Nagy érdekléssel hallgattunk végig egy tárgyat, mely egy időben az egész prot. egyháznak kedvencz eszméje volt, de mely bizalmatlanság s talán szűkkeblűség folytán később bukott ügy, ma pedig már teljesen a történelemé lett s ép e gyűlés bonyolítja le a szövevényes ügy végső csomóját. Az országos prot. pesti főiskola ügyét értem, melynek ma már csak a neve van s mig élt is oly kevés megbízhatót lehetett róla tudni. A terjedelmes superintendensi előterjesztésből kivonva az ügy lényegét röviden elmondjuk.

A negyvenes években buzgó prot. férfiak kebelében azon eszme merült fel, hogy Pesten az ország fővárosában egy országos ref. főiskola állíttassék fel, őreül és világító tornyául a kálvinizmusnak abban a nagy kath. világban, mely ellenfél és versenytárs nélkül dominált az ország szívében. Az eszme meleg pártolásban részesült nemcsak a református hívek körében, hanem emelkedett szellemű evang. férfiak, élükön a fenkölt lelkű Zay Károly gróffal az unió, az egyesülés eszméjével hozván kapcsolatba, hosszas vajadás után a nehéz ötvenes években a két felekezet legjobb erőinek közreműködése folytán valósulásra juttatták a nagy eszmét. Boldogult Székács és Török superintendens hazai és külföldi segélyvel megalkották a nagyreményű egyesült prot. főiskolát Pesten. 1855-től fogva református és lutheránus ifjak versenyezve és testvéri szeretettel hallgatták az Isten ígéjére vonatkozó tudományt egy Székács, Török P.,

Ballagi stb. lelkes ajkairól. Négy évi virágzás után az evangélikusok egész váratlanul egyszerre csak kimaradnak az intézetből, egyetlen tanárukat elvonják az intézettől s vele az unióhoz kötött remények még csirájukban megsemmisülnek. A főiskola, illetőleg theol. tanfolyam reformátussá lesz, felügyelőjévé konventileg a dunamelléki egyházkerület tétetik s az igazgató választmány evang. tagjai is kilépnek. Évek mulva az evangélikusok az evang. alapítványokat is visszakövetelik, minthogy a cél, melyre adakoztak, az egyesült prot. főiskola többé nem létezett. Azonban a dunamelléki kerület ezt az egyetemes evang. egyház kívánságára, később követelésére se tehetette, állítván, hogy az alapítványokkal nem az egyetemes egyház, illetőleg annak legfőbb képviselője, a General-Convent rendelkezik, hanem az alapítók akarata: kérdeztessenek tehát ki egyenkint az alapítók, hogy mi célra kívánják segélyeket és pénzeket fordíttatni. Az ágost. General-Convent hosszas jegyzékváltás után belátta ez álláspont jog- és szabályszerűségét, nyilatkozatra hívta fel az alapító egyházakat és egyeseket s beérkezvén e nyilatkozatok nagyrésze, a dunamelléki kerület teljes készséggel kiadatni határozta ezen összegeket az alapító levelek szerint. Egy már-már unalmassá vált szövevénynek, egy régi pör-félének lett e határozattal vége szakítva. Az alapítók nagyrésze mint hallók, a Pozsonyban felállítandó teh. facultásra kívánja adni a pénzt, mely körülbelül 4000 frtra megy összesen.

Nagy örömmel és közhelyességgel fogadtattott a debreczeni testvér-superintendens azon határozata, mely az európai hírű és kiterjedésű Gusztáv Adolf-egylethez való csatlakozást közgyűlési végzésben minden egyházközsége részére elrendelte. — Azok, kik e jótékony egyletnek barátai, évek óta sürgetik a csatlakozást, maga az egylet évek óta neheztel, panaszkodik a magyarországi ref. egyház közönyére. Valóban méltán is; mert az összes európai prot. egyházak közül csak mi magyarok hiányunk ez áldott célú egyesületből, holott egyházaink már is jelentékeny gyámolt nyertek tőle. Most a debreczeni kerület megadta a jó példát, a pesti nagy örömmel tette magáévá az ügyet: a többi kerületektől függ, hogy a nemes eszmét ők is elfogadva, egyházunkat egy nagyszerű társulat jóltevő áldásai-ban részesítsék. Különösen az erdélyi kerület az, melynek belyzete igényli, érdeke sürgeti, hogy magát az egyesülettel minél hamarabb és minél szervezettebb összeköttetésbe tegye. Csak azt vagyok bátor megjegyezni, hogy az a módozat, mit Debreczenben és Budapesten határozattá emeltek, hogy t. i. évenként egyszer a Gusztáv Adolf-egylet javára persely tétetik ki, nem épen a legszerencsésebb. Népünk nem ismeri amaz egyletet, nincs informálva nagyszerű áldásairól, s ép ezért nem is fog rá oly mértékben adakozni, mint várnók. Mi azt hisszük, hogy a dr. Ballagi által javasolt módozat, hogy az ügy a reformáció ünnepével kapcsolatba hozva, s a lelkészek lelkes előzetes információjára s épen predikációjára után sikeresebben volna megindítható. Azonban így is nagy lépést jelez a határozat s habár kis mértékben is, de segít lemosni egyházunkról azon szennyfoltot, melyért külföldi testvéreinktől nekünk is nem egyszer volt alkalmunk pirulni.

Hasonló örömmel és közhelyességgel vette tudomásul kerületünk az erdélyi testvér-superintendens körében történt új és nevezetes változásokat. Örömmel hallotta a lelkészképzés emelésére tett nagyfontosságú javításokat, örvendetesen vette tudomásul a házi pénztár felállítását, az új megerendezéssel kapcsolatos tractus-szabályozást, a lelkészválasztási törvények

helyes elven eszközölt módosítását, az énekes könyv megjavítását s különösen azon nagy horderejű eszmét, mely legalább tractusonként gyermek-menhelyek felállítását rendeli el. Általában mi azt tapasztaltuk, hogy a kerületek néhány év óta tapasztalt érintkezése már eddig is jó hatású volt s mindinkább erősödik hitünk, hogy a magyar egyetemes reform. egyház megszületésének ideje nem messze van. Már a gyűlésen is hallottunk két ügyet, melyet csak az öt superintendentia együttes akarata intézhet el s mi csak örvideni tudunk e felett, ha ily ügyek által a szorosabb csatlakozás eszméje lassan bár, de érlelés alá vitetik.

Az egyik ügy a föld összes presbyteriánus egyházaihoz intézett ama körirat, melynek érdekében a buzgó angol indítványozók két küldöttjük által a pesti és debreczeni superintendenteket személyesen, a többiekét levélben fölkeresték a nyáron. Kerületünk már a múlt évben hozzájárult elvben az eszméhez, Debreczen már képviseltette is magát az ezévi zsinaton; de a jó angolok a magyar egyetemes reform. egyházat óhajtanák keblökben látni, eszméjükhöz csatlakozni, törekvéseikben részt venni: ők képviselőket akarnak közülünk a jul. 3-iki nagy zsinaton — Edinburgban. Superintendenciánk ujjal pártolván az eszmét, utasítja az elnökséget, hogy a többi négy kerület elnökségeivel érintkezésbe lépve, küldjön ki férfiakat, kik a magyarhoni ref. egyházat méltán képviseljék az edinburghi világ zsinaton.

A másik tárgy egy nagy összegre menő végrendeleti illetőleg adományozási ügy, mely titokzatossága miatt mióta fölmerült, sok találgatásra adott alkalmat. A superintendenti előterjesztés habár nem nevezte is meg az adományozót, de kellően felderíté az ügy leplét. És mi láttunk és hallottunk nagy dolgokat, melyekhez szokva nem vagyunk, melyek ámulatba ejtenének, ha nem volna nagyobb az öröm, mely keblünkbe tódul. Egy hazai nagybirtokos, egy kath. báró, kinek nevét titokban száz meg száz ajak sutogja, Báró Baldachi minden vagyonát, valami 22—26 ezer hold birtokot még életében a hazai összes prot. egyházakra hagyományozni elhatározván, e végből a 11 prot. superintendentst és főkurátort Budapestre rendeli, hogy azok egy megállapított vitalitium kikötése mellett a 80—100 ezer frtot jövedelmező birtokot átvegyék. A dunamelléki kerületet gr. Lónyay M., Török superintendentst és Tisza Lajos fogják képviselni a vasárnapi gyűlésen.

Végül jelentette a superintendentst, hogy Budapesten a lelkeszővendékek száma oly örvidetesen megsaporodott, — hogy befogadásukra szük a helyiség, gondozásukra elégtelenek az alapítványok. E végből a gyűlés azon egyházmegyékben, melyek eddig a theologiát nem segélyezték pro nunc adakozást rendelt el, másfelől pedig felhatalmazta a püspököt, hogy a „theol. alaptól“ a szükséges kiadásokra utalványozhasson.

A második napi ülés sok apró tárgyai között kevesebb általános érdekű merült fel, ezek azonban kiváló fontosságúak. Mindjárt a vallástani tankönyvek ujjáalakítására kiküldött bizottság jelentése olvastatott, melyet dr. Kiss Áron készített. E bizottság már a múlt évben kiküldetett, hogy az elemi és középtanodai vallástani szabályozza, tantervet dolgozzon ki és kézikönyveket készíttessen. Az igen alaposan készített jelentés szerint az osztályonként megállapított tananyag feldolgozására már jelentkeztek Filó L., Dobos F., Fördös, Laky D., Baráth F. s más kitűnő erők, kiknek műveik tüzetes megbirálás után fognak az iskolákba bevétetni. A

nagyfontosságú ügy, mely régen várja a rendezést, ily kitűnő tanerők kezében bizonyára sikerülni fog s jelentékenyen közreműködend, a vallástani elhanyagolt és hiányos voltának javítására.

Ezután az énekes könyvek reformálására kiküldött bizottság terjesztette be nagy és osztatlan tetszéssel fogadott jelentését, melyet Szász K. és Baksai dolgoztak ki. Az ének-reform főelveül állították: 1) hogy lehetőleg konservatív irányban eszközöltessék az ujtás, — tehát a régi énekek anyagát csaknem teljesen megtartják, de a modern költészet és izlés követelményei szerint megújítva; 2) az elavult versalakok magyar rithmosus verssel helyettesíttetnek; 3) a zoltárokat átalakítva nagyrészt meghagyják, csak egyes verseket küszöbölnek ki, ellenben a „dicséretet“ közül sokat egészen kihagynak, a meghagyottakat tartalmi és alaki szempontból átdolgozzák, sőt egészen újakat is vesznek fel; 4) a dallamokat is szigorú zeneszeti kritika alá vetette s 126 dallamot fog megtartani, ujt azonban nem vesz fel; 5) az új énekes könyvet eleinte csak az iskolákba hozza be. Ezek a kitűnő dolgozat főbb elvei, melyek a közgyűlés általános helyeslését méltán megérdemlik. Gróf Lónyay indítványára a bizottságnak jegyzőkönyvi dicséret és köszönet szavaztatik, a dolgozat jegyzőkönyvbe vitetik, külön lenyomatban minden egyházközségnek megküldetik. Szász Károly e nagyszerű dolgozattal egy újabb koszorút tűzött koszorú fejére; a kerület is kiváló érdemes helyet vivott ki magának ez ügyben. Az egész munkátot revisióra adták ki egy bizottságnak, melynek zenészi osztályába Bartalus J., Kármán és Oláh Károly, a szöveg-revideálóba pedig Gyulai Pál, Dömötör János és Kovács Albert választattak meg.

Tárgyaltatott még több fontos ügy, pl. a papválasztási szabályok revisiója, a tanítók választását illető szabály-javaslat, a költségvetési terv stb. de ezek még a tractusokra letéttén, végelintézt nem nyertek. A Ráday-könyvtár rendezése jobbrészt megtörtént s most midőn ez ügy végleges rendbehozását Sziládi Áron önként magára vállalta, bizonyára megérjük már, hogy a nagybecsű könyvtár a közönség szabad és könnyű használatára nem sokára átengedtetik.

A közgyűlés a harmadik napon csak jegyzőkönyvhitelesítéssel és pár jelentéktelen ügy elintézésével foglalkozott, minek bevégezése után azon tudattal végződött, hogy a kis idő alatt nagy dolgokat és tegyük hozzá: anyaszentegyházunk igaz érdekeinek megfelelően végzett el.

Epen e sorok írása alatt a fönnevezett Baldachi-féle ügyben tanácskozik a haza összes superintendentst és főkurátort diszes kara. Mit végeznek, miben állapotnak meg, arról majd az avatottak utján értesülni fog az „Ev. Prot. Lap“ közönsége is. Mi pedig bezárjuk rövid rapportunkat s bucsút veszünk a szives olvasótól a viszontlátásig.*)

V á r a d i F.

Az ág. hitv. evang. bányakerület

1876. oct. 9—11. napjain Budapesten tartott közgyűlése.

A nagy kiterjedésű bányakerület számos képviselői oct. 9-én reggeli 9 órakor, templomban tartott ünnepélyes istentisztelet után vonulának az ev. gymnasium disztermébe, hol báró

*) Fogadja a tudósító szives és önkénytes készségeért meleg köszönetemet.
S z e r k.

Radvánszky Antal egyházkerületi felügyelő és főt. Seberényi Gusztáv superintendens, elnöki beszédekkel megnyiták a közgyűlést.

Világi elnök megemlékezett dr. Székács József volt superintendensünkről és Deák Ferenczről, mint az általános kegyelet tárgyáról és elősorolva teendőink sorozatát, — éljenek közt végzé beszédét.

Seberényi superintendens erre évi jelentését olvasá. Abban a közelebb megejtett nógrádi canonica visitatióról tesz érdekes jelentést. Jelentéséből 2 pont emeltetett határozat erejére.

Ugyanis a vallásos és népiskolai könyveknek superintendens által, correct kiadásban közrebocsátása el lett határozva; az ebből befolyandó jövedelem a kerületi özvegy-árva-intézet gyarapítására lévén szánya a főtisztelendő ur által.

A másik jelentési pont szerint határozottatott, hogy a bányakerületi utasítások rövid kivonatban, német és tót nyelven is közöltessenek az illető egyházakkal.

A világi elnök beszédével kapcsolatosan, előterjeszté Plathy György zólyomi esp. felügyelő a következő indítványt: Székács József emlékére, közadakozás útján, elaggott és szerencsétlenül járt lelkészek gyámolítására alakítsanak alapítványt. Ezen indítvány, az indítványozó elnöke alatt alakítandó állandó bizottságra bízott életbeléptetés végett.

Olvastatott ezután Török Pál, ref. superintendens levele, melyben felhívja a kerületet, oct. 15-én tartandó értekezletre. Ugyanis egy kath. nagybirtokos az egyetemes prot. egyházra szándékozik hagyni vagyonát, maga részére csupán mérsékelt évjáradékot óhajtván biztosítani. Ezen értekezletre az elnökség és dr. Szélessy Károly kerületi jegyző és jogtudor küldetett ki.

Követte ezt a népiskolai tudósítások felolvasása. Ezekből kitűnt, hogy az iskoláztatás Hontban és Bács-Szerémben áll legjobb lábán; hogy a tanítói fizetések 400—700, ritkábban 900—1200 frtig emelkednek; hogy mind szellemre, mind fegyelemre jelentékeny haladás észleltetett.

Másodnapon felvétellett a pénzügyi bizottság jelentése, melyből kitűnt, hogy a kerület vagyona teszen 74,293 frt 11 krt és hogy az egy év alatt 8331 frt 60 krral szaporodott. Szélessy Ede egyetemes felügyelő a kerületnek 5 ezer frtot adományozott, melynek kamatai a selmeczi és szarvasi főiskolák javára fordíttatnak. A Mokostinyi-féle alapítvány 13,660 frtot tesz. Az Esztergályi-ösztöndi, mely a pátens elleni küzdelemben kitűnt Esztergályi esperes emlékére lett alapítva, — fájdalom! még mindig 317 frton áll; szaporítása időszerű lenne most, mikor mindinkább drágul a felsőbb iskolák látogathatása ezen az ösztöndíjak lennének hivatva némileg segíteni.

Mint minden évben, ugy ezidén is jelentés tétellett a kerület pártfogása alatt álló selmeczi főtanodáról. Jezsovics Károly tanár lelkes és nyomós szavakban terjeszté elő a lyceum állását. Jelezé, hogy a tanerőkben hiány, a pénztárban deficit, és a tanári fizetésekben minimalis arány mutatkozik. E hiányok elenyésztetésére felhívá a kerületet, annál inkább, minthogy a tanárok szegény dotáltatásuk mellett sem tévesztik szem elől, mily fontos pont Selmece és hogy az

ő szolgálatukat egyaránt szükségeli az egyház és a haza. Háromezer forint évi subventióját a kerület mielőbb fölebb emelni igéri.

Érdeklél hallgatta a közgyűlés Krámer Béla bánáti esperes jelentését a bánáti missióról. Ezen diasporában működik északon a steierdorfi lelkész és délen egy utazó lelkész, kiknek díjazására ezer frt. fordíttatik.

Szönyegre került a többi közt két kormányrendelet. — Egyike a középtanodai classificatio terminologia rendezésére hívja fel a kerületet. Tattay István, szarvasi igazgató ajánlására az államintézetek terminológiája fogadtatott el. — A másik rendelet arról értesít, hogy a papoknak katonák körül végzendő functiói nem esetről esetre, hanem év végén egyszerre fognak a hadügyminiszterium által díjaztatni.

Ezek után vita keletkezett a felett, hogy a felette nagy egyházak közgyűlései helyett a presbyteriumra ruháztassanak-e a kisebb szavazási adókiivetési teendők? Miután mult évben kimaradtak, jelenleg Mezőberényre és Nagylakra is kiterjesztetett e jog.

A kerületi consistorium tagjainak választása után, jelentés tétellett a 2 évvel ezelőtt keletkezett kerületi özvegy-árva-intézetéről. Tökéje 11 ezer forint. A még belépni ohajtó lelkészek részére utolsó határidőül kitűzetett jövő év január elseje. Együttal az esperességekhez szállíttatott le a pestmegyei indítvány, melyszerint ezen intézet szélesebb alapokra fektetessék az egyházak és lelkészek nagyobbmértvű hozzájárulásával 200—400 frtig emelkedő nyugdíj alakítsanak.

Harmadnapon beterjesztetett a középtanodákról szóló bizottsági jelentés. E szerint a selmeczi, szarvasi, pesti, besztercebányai, aszódi és békéscsabai gymnasiumokban volt 44 rendszeres 3 segéd- és 22 melléktanár; az év végén volt 1257 tanuló, kik között ág. h. 583, belv. h. 87, a többi más felekezetbeli.

Az államsegély részint kiosztatott büvölködő egyházak közé, részint 10 évre kamat nélkül adatott kölcsön a szegény egyházaknak.

Jelentés tétellett ezután a pancsovai ügyről, hol még mindig a határvidéki katonai rendszert és a patenst akarják mérvadónak tekinteni és a bánáti esperesség fenhatóságát kétségbe vonják. Oda a kerületi elnökség mellett Szontagh Pál, Mártonfy Károly, Zsilinszky Mihály Sárkány János és Doleschall Sándor urakból álló bizottság küldetett ki az ügy rendezése végett.

Ugyanezen küldöttség elé fog terjesztetni a Franzei lelkész ügye is.

A mult évi jegyzőkönyvben örömmel fogadtatott Marienfeld bánáti egyház anyasításérti kérelme, mivelhogy mind a lélekszám, mind a dotáció elégségesnek találtatott önálló egyház alakításához. Annál szomorítóbb volt tehát superintendens ur értesítése, hogy Marienfeld községe az árviz következtében elpusztult és lakosai elszéledtek.

A m. évi jegyzőkönyv megbízása folytán jelenté b. Radvánszky Antal elnök, hogy Pitvaros, Alberti, Ambrózfalva és Bánhegyes szegény telepítvényes egyházainak folyamodványait, melyekben a kincstártól egyházi földeket kérnek, a pénzügyminiszter elé terjesztette. E kérvényre, nem a miniszter, hanem az uradalmi praefectus, sértéssel határos egy szeri választ adott, melyben kijelenti, hogy ha föld kell, vegyenek

Melléklet az „Evangyeliomi protestáns lap“ 42-dik számához.

pénzért. Szontagh Pál országgyűlési képviselő indítványára, megütközését fejezte ki a közgyűlés a felett, hogy, mikor minden más miniszter levelez az elnökséggel, ugyanezt a pénzügyminiszter nem teszi, sőt, hogy alárendeltje, rossz élczet ad feleletül azon kérelemre, melyet országszerte a földes urak nagylelkűen teljesítettek s ennek folytán ajánlja, hogy az elnök újból tegye magát ez ügyben érintkezésbe a pénzügyminiszterrel.

Tárgyaltatott a Pozsonyban felállítandó theol. akadémiá ügye. Az esperességek többsége, bizonyos módosítások mellett pártolja a tervezetet.

Több kisebb ügy elintézése után, az elnökség részvétért köszönő szózata után, a gyűlés eloszlott.

Láng Adolf.

A debreczeni „hittanszaki önképző társulat“ alakuló gyűlése.

Hét év mult el azóta, hogy nevezett társulat első ízben e főiskola falai közt megalakult, illetőleg az anya-egylet, a szépirodalmi önképzőkörtől különvált, s ezen elmúlt hét év alatt ha nem is nyilvánosan, de mindenestre saját kebelében működött oly sikerdusan, hogy a tagok a társulatnak szentelt idejüket azon napok közé számíthatták, melyen nem voltak kénytelenek így kiáltani fel: amici, diem perdidit.

De ha még oly áldásthöz is valamely egylet, a mai napokban veszedelmes ellenséggel kell sikra szállnia s ez a „közöny“, mely minden szépnek, jónak és nemesnek, midőn az születéséhez közel áll, sirját ássa meg. — Ez a mai korban járvány, s ha dúl künn az életben, bizony behatol a romlatlan fiatalság közé is. Aggodalommal néztünk tehát ez alkalommal a megnyitandó új év elé, midőn szeptember 21-kén alakulás végett az akadémiai VI. teremben öszszegyültünk.

Balogh Ferencz felügyelő tanár, több esküdt felügyelő s végzett hithallgató által kísérve, d. e. 11 után megjelent a nevezett teremben, — hol az öszszegyült hithallgatókhoz intézett beszédében legelőször is sajnálattal említi fel, hogy a mint értésére esett, csak 35-en lettek az idén tagjai a társulatnak szabad jó tetszésükből. Ez önkénytelenség a belépők erkölcsi értékét emeli. A szabadságot a be vagy nem léphetésre fentartani ezután is óhajtaj. Midőn 1869-ben a társulat alakuló félben volt, s tőle azt kérdezték, hány tag elegendő arra nézve, hogy a társulat megindulhasson, azt válaszolá, 12-en megindíthatják az egyletet. Most csaknem háromszorosa a tagok eddigi létszáma a 12-nek. A tavalyi számhoz képest fogyás van ugyan, de ez a tagok munkásságát le ne lankasztja, mert sohasem azokat kell öszszesámolni, kik jelen nincsenek, hanem a kik itt vannak. Thermopylaenél sem az eltávozottak győztek, hanem a háromszáz hős spártai szerzett elismerést. — Ezért arra szólítja fel a tagokat, hogy erejük és tehetségökhöz képest munkálkodjanak, s akkor megnyerik tanáraik becsülését, kiérdemlik szüleik szeretetét, s akkor lesz hasznos és áldásdus rájuk és jövőjökre nézve e társulatban való működésök.

E buzdító szavak után felszólítja felügyelő tanár ur a jelenlevőket alakulásra, nevezetesen az alapszabályok értelmében tisztviselők választására, kik közfelkiáltás által, — mi szépen jelzi a beléjük helyezett bizalmat, — következőleg választattak meg:

Orosz István szénior elnökké, Nagy József e. f. alelnök s

pénztárnokká, Faragó Bálint e. f. főjegyzővé, Sörös Vilmos 3. h. h. aljegyző s titkárrá.

Mindegyikhez külön-külön buzdító és serkentő beszédet intéz felügyelő tanár ur, s örömet fejezi ki a választások ily alakulása felett.

Ezután a választmányi tagok választatnak meg, mely alkalommal azon különös körülmény merül fel, hogy a 4-ed éves hithallgatók közül csak egy jelenvén meg, ideiglenesen Szondy Géza hivatik meg a választmányi gyűlésekre. A 3-ad évről Kiss Bertalan nyílt szavazat utján, a 2-od évről Varga Lajos közfelkiáltással, az 1-ső évről Böszörményi Béla titkos szavazat utján választatnak meg választmányi tagokul.

Megtörténvén e szerint a választás, felügyelő tanár ur intéz néhány szót a társulathoz, melyben legelőször is üdvözli a megválasztott tisztviselőket, majd felszólítja a tagokat, hogy a gyűlések tartásának idejét minéllebb állapítsák meg (mi másnap meg is történt, csüt. és péntek d. e. 11—12-re tétetvén a gyűlés tartásának ideje) megígéri továbbá, hogy mihelyt idejengedi bizonyos tájékozó pontok felett felolvasást fog tartani; végül pedig sikert kíván a társulat megindítandó működésére, s felszólítja a tagokat, hogy ne felejtkezzenek el ama huge-notta jelszóról, melyet francia hitsorsosaink, midőn a Tour de Constance nyirkos börtöneiben szenvedtek vallások, hitök és meggyőződéseik miatt, a falakra felvéstek, e szó „Résistez“, — ha mindenféle indulatok, hitetlenség, guny, közöny, szenvedés s bármiféle nehézségekre akadnának, ez legyen jelszavuk: „résistez“, s akkor nem fognak eltérni pályájukon emez intéstől: „Légy hü mind halálig, s neked adom az életnek koronáját.“ (Jel. 2, 10.)

Ben Ábi.

Pártoljuk a magyar protestáns egyháztörténetet.

Jelen számával Lapunknak veszik a tisztelt olvasók Csuthy Zsigmond kajdaci ref. lelkész ur ily című művére „Magyar prot. egyháztörténet a szatmári békekötéstől a türelmi rendelet kiadásáig“ az előfizetési felhívást. Új mozzanat ez hazai prot. egyháztörténetünk parlag mezején. Az egyház szeretetétől áthatott szerző nagy fáradsággal s buzgósággal szedegette egybe s füzte megható képbe egyházunk egyik szomorú, de a létezőről mégis nagyban tanuskodó időszak adatait. Nagy aggodalommal határáz el magát a felhívásban jelzett módni kiadásra. Egyedül magára volna hagyatva, ha nem táplálná a remény, hogy a szerencsésebb s derültebb napokat élő jelen prot. egyház lelkes fiai és leányai támogatására jövendenek anyagi segélyekkel, előfizetésükkel, s lehetővé teszik a mű megjelenését.

Legalább is 300 előfizető kívántatik, hogy a szerző, mint kiadó czélt érjen a kinyomatásban. Világi uraink, hölgyeink, iskoláink, könyvtáraink, lelkészeink s a lelkes ifjuság egyaránt hivatva vannak filléreikkel közre járulni multunk egyik irodalmi emlékoszlopának felállítására.

Méltányoljuk és buzdítsuk azokat, kik felkeresik őseink nemes vonásait és ható tetteik elmohosult körét s tartós fáradsalommal megelevenítik azokat az emlékezet világában!

A legmelegebben ajánlom én is a megjelenendő művet közpártolásra.

Debreczen, 1876. okt. 17.

Balogh Ferencz.

K Ü L F Ö L D.

A protestáns egyletről.

(Vége.)

A némethoni protestáns-egylet legközelebbi történeteinek kiegészítésül megemlítjük még azon veszteséget, mely az egyletet ez évi május 23-án a berlini jeruzsálemtemplom lelkészének Müller Vilmosnak halála által érte. Mint theologus, egylete legélesebb alakításu férfiai közé tartozott, mint politikus, a haladó párthoz. Harczbuzgalma mélyebb theologiai általános képzettségre jutni nem engedte őt, miként azt nyomtatásban megjelent előadásai bizonyítják. Környezetében nagy tekintélynek örvendett; nagyszámu gyászkeséret tisztelte meg emlékét eltakarittatása alkalmával.

A Németországon kívüli protestáns-egyletek közül a magyarországit is megemlítjük, mely a németnek öntudatos utánképződésül 1871-ben alapított. Magyarország evangélikus gyülekezeteinek a külföldtől, nevezetesen Németországtól függése feltételezi azt, hogy mi itt a német mozgalomnak egy meglehetősen erőtlén utánképét találjuk, mely maga az eredetiségnek semmi áramlatával nem bír. Minthogy az egylet itt csak csekély theologiai életet és törekvést talált, tehát abban kétségkívül bizonyos érdemet szerzett, hogy általában mozgalomra szolgáltat alkalmat, és a külföldi vagy belföldi theologiai művek kiadását kezébe vette. Kétségkívül a szellem, mely a magyar protestáns-egyletben uralkodik, meglehetősen sima (a német Lap szerint).

Egészen más képet nyújtanak a holland reformerek, mint Magyarország gyéren hintett szórványos gyülekezeteiben a szabadelvű törekvések. Szűk téren heves csaták Hollandiában meredélyes válásokra vezettek. Midőn ez évi április 25. és 26-án az ottani reformerek Amsterdamban összeültek, úgy mutatkoztak, hogy a modernnek és evangélikusok közötti ellentét minden egyebet elnyelt. Egyetlen evangélikus sem jelent meg Amsterdamban. (Baumgartennem csak a németországi, hanem a helvétiai, hollandiai és magyarországi protestáns egyletben is az egyetlen pozitív theologus), egyébként pedig a gyűlés reformátusokból, remonstránsokból, lutheránusokból, és mennonitákból alakult. Legelsőben tanácskoztak „az eszményi világnézet és vallásos hit“ felett. Ugyanazon irány, mely vallás nélkül morált akar, felépíti vallásos alap nélkül is a világnézetet. De a protestáns-egylet, mely a hit élő forrásait elhagyta, a vallást azonban még sem akarja elhagyni, következetes elleneivel szemben rossz helyzetben érzi magát. — Hollandiában Pierson könyve: „Eine Lebensanschauung“ megütöközt az amsterdami tanácskozások témáján. Pierson szabadon és becsületesen hagyta oda a németalföldi egyházat, mivel ő Istenről tudni és mondhatni semmit sem vélt. Mintán ő hosszabb ideig Heidelbergben tanult, csakhamar hazájába tért vissza, és csaknem elvtársa Comtenak, egy eszményi világot teremtett, a melynek megvalósításán munkálkodott. Pierson csak könyve által volt jelen a tanácskozásoknál és meggátolta azáltal a nagyon elhamarkodott diadalt. Beszéltek továbbá azon eszközökről és utakról, melyek szerint a gyülekezeti életet ébreszszék és a kor kívánalmaival összhangzatban fejleszszék; mely alkalommal a fenálló egyházi intézmények elleni erős idegenkedés nyilvánult. További kérdés vonatkozott az államnak a lelkészek képezéséhez viszonyára; mert Hollandiában is a leg-

aggasztóbb alakban látható már az ultramontanizmus hatalmának növekvése és későn ismerhető meg, hogy a szabadelvű oldalról eszközölt mértékvételekkel annak kezére dolgoztak. — Azok száma, kik a lelkészek képeztetése felett határozatokat kívánnak, a májusi német törvények értelmében, növekedik, ha szinte lassan is, de állandóan.

Miként foly a harc a szabadelvűek és evangélikusok között tovább-tovább szívós erélylyel és miként van valóságban az egyház keresztyén jelleme, mutatja a pillanatnyi legégetőbb kérdés is. A szabadelvűek a confirmációnál a hitvallás elvetését kívánják. Bizonyynyal jó és helyes, hogy a confirmatio szabad tény legyen, ha azonban elveszik a confirmációtól a hitvallás és ugyanazt valami közönyös fogadással helyettesítik, azáltal az egyház és világ közti határok elmozdítottak. De valóban mindég az, ha nem célja is, de végeredménye a reformer törekvéseknek, hogy a szenthely a tornácra fog költözni és az ugynevezett keresztyén haladás a keresztyénség előtti álláspontra való visszaeséssé leend. Quod Deus avertat!

(N. e. v. Kirch. Zeitung) R. K.

S i l é z i a.

A protestáns-egylet két organuma a Boroszlóban megjelent „Das schlesische Protestantenblatt“ és a Brégában Lorenz lelkész által szerkesztett „Kirchliche Anzeiger“ f. évi július 1. óta egybeolvadt „Schlesische Kirchenzeitung“ czim alatt. Lorenz lelkész és Decke diakonus Boroszlóban, az új lap szerkesztői; munkatársai Szilézia többi ismeretes protestáns egyletesei, a kikhez, fájdalom, Schönwälder görliczi diakonus is átlépett.

Hogy az új lap a modern liberalismus szélesre taposott utjáról letérjen, kétségkívül nem volt várható. Mi annál fogva egyszerűen ignorálnánk is, ha előállása óta egynehány oly cikket nem hozott volna, melyekben a keresztyén világiak vallásos érzése is megbotránkozott. Az 5—9. számok egy hosszadalmas cikket hoztak: „A mennyei pártok“ czimvel. Szerző látományt képzel, melyben a felekezetiakat (hitvalláshoz ragaszkodók), a közép- és protestáns-egylet férfait a menny kapujában szemléli. Az Ur Krisztus beszél mind a három párthoz, szélteben s hosszában, iz és erő nélkül, egészen úgy, mint egy protestáns egyletes. Ha a felekezetiaktól nem általában zárja is el; és a protestáns-egyleteseknek nem minden további nélkül nyitja is meg a menny ajtaját, de szavai mégis egészen a protestáns-egylet nézpontjai szerint fokozódnak. A cikk azonban nem állapodik itt meg, melyszerint ily sértő módon a pártvitákba vonja be az ur személyét. Magának az urnak adatik szájába annak tagadása, a mi az irás szerint az ő dicsőségére tartozik. „Az én istenségemet!“ — ezt mondatja vele a szerző — „mikor tanítottam én azt valaha?“ — És tovább, csudáira és feltámadására vonatkozólag ezen szavakat adja szájába az Urnak: „Hol szerzettem érdemet valaha ezen dolgokra?“ Ebben bizonyosságot látunk arra nézve, hogy az olyan emberek, a kik megszokták az Urat és igéjét tényleg megigazgatni, nem átalják, hogy oly alakzatokat basználjanak, melyek az iránt, a mi ember előtt szent, a kegyeletet mélyen megsebzik.

(N. E. v. Kirchzeitung.)

K Ü L Ö N F É L E K.

K e c s k e m é t. A jogakadémián szept. 20. nyílt meg a tanév, Dr. Ramocsa Rezső jogtanár székfoglaló beszédét tartotta meg, fejtegetvén az állam és egyház közti viszony kérdését, különös utalással az amerikai egyházra. (Kecsk. Lapok.)

L i p c s é b ő l. A ménes-gyoroki református lelkész következő levelet kapta Lipcséből:

„Rácz Károly lelkész urnak M.-Gyorok. Magyarhonban. Tisztelt lelkész ur! Mult 1875. évi december 29-kén kelt s hozzánk intézett tisztelt iratára felelőleg, mi örömmel készeknek nyilatkoztatjuk magunkat arra, hogy az ön gyülekezetének, az ottani egyházi és iskolai szükségletek fedezésére szükséges segélyért benyújtott kérvényét, a mi „A u s z ü g e a u s d e n U n t e r s t ü t z u n g s - g e s u c h e n e n” című nyomtatott füzetünkbe felvegyük, csak hogy e célból szeretnénk még néhány közelebbi adatot tudni a lélekszámról, azokhoz az ájárulásáról, a szükségelt összege nagyságáról, a gyülekezet legközelebbi céljairól, t. i. hogy micsoda építkezések szándékoltatnak és mennyi készlet van már beszerezve?

Az ön gyülekezetének történetét tartalmazó barátságosan küldött könyvet, mivel magyar nyelven van írva, fájdalom nem érthetjük. A honnan szabad legyen azt ajánlani, hogy ön nekünk iratának egészen rövid kivonatát küldje meg, a melyet mi, a mi Kivonataink számára extrahálhassunk és azután a „Darmstädter Gusztáv-Adolf-Bote“-ba kinyomatás végett elkészíthessünk. Öszinte tisztelettel. Lipcse. Január 3. 1876. A Gusztáv Adolf alapítvány evangyéliomi egyletének központi hatósága: Dr. G. Fricke, elnök; Dr. von Criegern, iratvezető.

T i s z á n t u l. A tiszántuli reformált egyházkerület rendkívüli közgyűlése október 8-kán tartatott meg; alkalmat szolgáltatott ezen gyűlés tartására azon körülmény, hogy N. N. nagybirtoku és jóakaratu ur összes vagyonát a magyarhoni egyetemes protestáns egyház javára még életében át akarja adni bizonyos évi járadék kifizetése mellett, s e célból az egyházkerületek superintendenseinek és egy-egy világi megbízottnak, az egyházkerületek által teljhatalommal felruházva, e hó 15-kén d. e. 11 órakor Budapesten tanácskozás végett meg kell jelenni. — Az egyházkerület egyhangulag megválasztotta: Révész Bálint püspök, Gróf Dégenfeld Imre főgondnok urakat r e n d e s; Tóth Sámuel egyházkerületi főjegyző és Mórincz Pál segédgondnok urakat p ó t t a g o k u l m i n t a t i s z á n t u l i r e f. e g y h á z k e r ü l e t k é p v i s e l ő i t. — Ugyanez alkalommal eskettett fel a beregi megválasztott esperest Peterdy Károly. — Az esperesti karnak minden tekintetben legifjabb tagja, sok reménnyel és várakozással vagyunk működése iránt. — A gyűlés alig tartott egy óráig.

D e b r e c z e n i g y m n a z i u m. A ref. főtanodai gymnasiumban a tanulók létszáma a folyó 1876/77-dik tanév kezdetén így áll I. osztály 139, II. osztály 95, III. 101, IV. 68, V. 56, VI. 66, VII. 91, VIII. 104, összesen 720 tanuló, kik között 262-en vannak az újonnan helépők.

S k ó c z i a. Edinburgban tanuló ifju lelkészjelöltünkről Csiky Lajosról, azon kellemes hír jutott el hozzánk, hogy ő a mult hóban, a skót felföldön utaztában, több gyülekezetben meetingeket tartott; ismertette a magyar ref. egyház rövid történelmét, szenvedéseit. Fearnben pedig angolul predikált. Üdvözljük barátunkat a messze távolban is! (— k.)

(Halálozás.) **G y i k ó J á n o s** a m.-turi egyháznak 38 éven keresztül buzgó lelkipásztora, folyó hó 13-kán délután 4 órakor, végelgyengülés következtében, 78 éves korában meghalt. A m.-turi egyházon kívül még a nádudvari egyházban is működött 6 évig; és így 44 évet töltött a lelkipásztori pályán. — Temetése 16-kán volt, a megelőző nap 15-kén pedig a másik lelkipásztori állás töltetett he. — M.-Tur ismét lelkészválasztásnak néz elé.

B e h r e n s J. Sándor angolegyházi lelkész Bécsben az angolkövetségi kápolnánál, és **L o t k a Jakab** lelkész Lemberg-ből Debreczenbe érkezvén, itt néhány napot időztek; hazánk több pontját látogatják meg céljukhoz képesti tanulmányozás végett a működési körnek. Mindketten az angolegyház által alapított s fentartott missiói társulatnak, melynek célja a keresztyénséget előmozdítani az izraeliták közt, — szolgálatában állanak. Szép törekvéseiket koszoruzza siker!

F i g y e l m e z ő. Megjelent Révész Imre „Magyar protestáns e. s. i. Egyelmezőjének“ X-dik füzeté októberéről. Tartalma: I. Határvillongás a biblia és a természettudományok között Zollmann után Pápay Imre. II. A meggyőződés elmélete Szalai István. III. Néhány szó a „Tájékozás“-ról (Pátens ügy) Révész Imre. IV. Egyháztörténelmi tárcza Szabó Károly és Szilágyi Sándor. Krónika. Könyvészet.

A v a s á r n a p ü g y i n e m z e t k ö z i c o n g r e s s u s Genfben szép részvétellel folyt le; a „Journal de Genève“ lap 12 nagy oldalu mellékletével, melyben a lefolyás iratlik le, már reggel mind el kelt, mi mutatja az érdeklődést. Naville Ernő beszéde, ki a vasárnapot társadalmi és humanitarius szempontból fejtegette, roppant hatást tett. A német császár, a württembergi király, bádeni nagy herceg is képviseltették magukat. Egy bátor norvég lelkész, Roeder tábornok, Godet, Manod Ede, Bismark-Bohlen, Briquet, a németek és angolok nagyon fontos részleteket adtak elő. Az elnök Lombárd kiváló tapintatosságot tanúsított a nagy gyűlések vezetésében. Főleg a gyakorlati s kivihetőséget célzó oldalakra nyomultak a megoldások. — A megnyitás egyházi beszéd hallgatással történt, melyet Coulin lelkész tartott. Minden ülés imával és dicséret énekléssel vette kezdetét, (nálunk még a lelkész értekezletek is mellőzik ezt, pedig nem congressus.)

F r e c s k a Lajos lapja „Evangyéliomi Tanuság“ a 4-dik szám, októberéről, Pozsonyban megjelent. Nagy cikk benne Ecclesiastól, „Martyr fogalmak.“ Könyvismertetése válogatott s dús. — Még mindig előfizethetni, egész évre 3 frt.

C h i n a. A legmélyebben elszomorító tudósítások érkeztek azon erőszakosságokról, melyeket Chinában a keresztyén hittérítők és benszülött keresztyének szenvedtek. Ugy látszik, hogy itt a vad pogány vakbuzgóság kitörése működik, mely nem csak el nem nyomatik az államhatóság által, hanem épen bátorítottatik és elősegítettik. Egész telepek és falvak felégettettek, a keresztyének vagy lemészároltattak, vagy házaikból elűzettek, és ugyane tettel fenyegette a hatóság és népcsoport azon pogányokat, kik megkísérlették, a keresztyéneket oltalmazni. E támadásnak határozott alapja nincs. Döntő fontosságú dolog, hogy a gyilkos támadások azonnali nyomozása megtörténjék és a keresztyén kormányok oly rendszabályokhoz nyuljanak, melyeknél fogva ugy hittérítők, mint a megtért benszülöttek hathatós védelemre találjanak. N. Ev. Kirchzeitung után.

B.-G y u l a polgári fitanodájáról az értesítő megjelent Sr. 21 l. A két osztály növendékei létszáma 79, ebből hely. hitvall. 20.

K e c s k e m é t. A polgármesteri évi jelentés szerint 1875 k évben 6281 iskolakötelezettből, beleértve a felső és közepiskolák növendékeit is, a tényleg iskolázottak száma 3774. Maga a város évenként 48000 forintot felül áldoz iskoláira.

A z A b a u j - K a s s a i K ö z l ö n y augusztus egyik száma a népiskolai vallásitanítás ellen cikkeznek; nem lévén illetékes szakértő a lap e téren, vele nem vitázunk, szóljanak a megtámadott r. katolikusok. De amennyiben a bibliai történetek ellen gunyolódik, kinyilvánítjuk, hogy századok tapasztalatai után szólva, sem a 10 parancs tanítása, sem a bibliai történetek „méreg“-nek nem mondhatók, s azok erkölcstelenség terjesztői nem voltak. A prot. új jeles tankönyvek s tanódszer alapján, valódi nevelő hatályuak azok. Helvétia, Arábia, Amerika szabad polgárai a bibliai történetek által képeztettek!

U j - Y o r k b a n a pozitivisták vallásközöséget (egyházféle) szerveztek, ez az első ismert gyülekezete az „emberiség vallásának“. Ezeknek a keresztyénséggel semmi közök. Az evangéliomot elhagyók az emberiséget istenitik, közelednek az ember-cultus felé.

I s k a r i ó t h czim alatt adtak Pesten a színházban egy szomorujátékot. A bibliai történelem aknáztatik benne ki természetesen költői, önczélú, s alappal nem bíró toldalékokkal. Az ismert adatokkal ellenkező, s így elferdített művek sok tekintetben károsak s a népre zavaró hatással vannak. Kiméljük meg írónk legalább az apostolok körét. A „Vasárnap Ujság“ szini tudósítója szerint a „felfogás s alapeszme a darabban nem új, nem szerencsés; Göthe és Czákó kivihetlenné tartották Judást tragoedia hőssé dolgozni fel.“ A „Religió“ (27. sz.) nem helyesli, hogy az áruló úgy tüntetessék fel mint nemes eszme vértanuja, büne pedig mint dicsőített; a lenne a szomorujáték, ha ily darabok a nemzedéket hasonló „dicső tett“ elkövetésére lelkesítenék. — Legjobb az új darabot meg nem nézni.

E r l a n g e n. Az itteni egyetemen a folyó téli félévben a hittanszakban 9 hittanár tart összesen 72 órány előadást, köztök Ebrard, Franck, Plitt stb. Az egyháztörténelmet két tanár adja elő; a göttingai egyetemen jelenleg 11 hittanár működik, egy az aethiopiai nyelvet is előadja hetenként 2 órány.

G r o e n V a n P r i n s t e r e r Vilmos a hollandi ref. egyház egyik disze, mély hitű keresztyén, tudós államférfi, államtanácsos, királyi levéltárnok, képviselő, történetíró stb. a nyár közepén hunyt el 75 éves korában.

K e c s k e m é t e n a községi iskolaszék azon intézkedését, hogy protestáns lakosságu városrészben katolikus tanítást alkalmaz, és megfordítva, a nép nagy ellenszenvvel fogadja s méltán, mert erre szükség nincs. A szülék nem akarják gyermekeiket iskolába felküldeni.

K. L.

D i ó s G y ő r b e n tartotta szept. 12-kén az alsó borsodi ref. egyházmegye közgyűlését, a gyűlés indítványt terjeszt fel a kerületre, hogy a superintendens czim helyett a jogos püspöki czim állíttassék vissza. — Patakon a tanárok nyugdíjazására alap nem lévén indítványoztatott, hogy az e. kerület jövőre a nyugdíjazást vagy szüntesse be, vagy kellő alapról gondoskodják, az öreg tanár mellé állítsanak fiatal végzett egyént, osszák meg a terhet s huzza egyik is a fél fizetést, a másik is. A közebeden a superintendens K. B. úgy éltetett, mint a ki az orthodoxok és modernek közt arany (?) középutat bír folyvást tartani.

P. E. I. L.

H ó d - M e z ő - V á s á r h e l y. Megjelent az itteni ref. főgymnásiumról szóló ez évi Tudósítvány tr. 34. l. Feltűnő, hogy a 7. és 8. osztályban Szász Domokos kézikönyve szerint tanítatik a vallást, és pedig hetenként egy órány. Felekezeti iskolában egy órány vallásitanítás sértő és botrányos kevés! vallás! tán maholnap kegyelem kenyérre szorulsz saját egyházi tanódszékban! Tanulók száma a 8 osztályban évelején 234, ebből helv. hitv. 81 (feltűnő kevés), izraelita 64, r. kath. 44. Könyvtár állomány 6049 kötet és 1740 füzet.

U t r e c h t. A debreczeni collégium egyik kitűnő növendéke Csák János végzett hithallgató s lelkész jelölt tanulmányai folytatása végett az Utrechti egyetembe érkezett.

M - T u r. A lelkészválasztás november 5-re halasztatott el, az egyik lelkészi küldött nem jelenvén meg. A kedélyek igen izgatottak. Gyikó felett Garzó Gy. Gyomárról és Papp K. Sz. Sz. Miklósról tartottak gzászbeszédet.

S a j ó - S z e n t p é t e r e n tartotta meg a tiszáninneni ref. egyházkerület őszi közgyűlését szept. 24. s következő napjain. — Felavattatott 27 ifju lelkész, Kun Bertalan püspök ur felavató beszéde hangsúlyozta, „az egyháziránti munkás szeretetet az által mutatjuk ki, ha egyházunk tanait, annak igazságait lelkesedéssel követjük . . . s ha az egyházat minden részében fejlesztjük stb.“ — A s.-pataki főiskola szellemi ügyének vezetésére a tanügyi bizottság 8 taggal megválasztatott; az anyagi ügyek vezetésére pedig a számvevőszék 6 taggal, Kovács Sándor az algimnázium egyik tanszékére megválasztatott; — főiskolai jogigazgatónak pedig Németh László nagymihályi ügyvéd. — A s.-pataki tanárok nyugdíjazása felfüggesztetett mindaddig, mig az egyházkerület e czélra biztos és elegendő alappal nem rendelkezik. A kerületi népiskolai tanterv javaslat átnézés végett a s.-pataki uradalmi körhöz tétetett át. A népiskolai tanítók utasítottak, hogy ezután a s. pataki népiskolai könyveket alkalmazzák. Az egyházi hivatalnokok eddigi eskümintái helyett alkalmasabb esküminták készítése a jegyzői karra bízott s aztán azok az e czélra kinevezett küldöttségnek fognak átnyujtatni. A lelkészi földek adóhátraléka ijesztő mennyiségre szaporodván fel, nagy a zavar, ez egész ügyre egyházkerületi küldöttség neveztetett ki. (P—L.)

(Halálozások.) N a g y M e n y h é r t tarnóczi ref. lelkész szept. 15-kén 41-ik élet évében elhunyt. Özvegy és 4 árva siratja. C s i z i J á n o s hamvai ref. lelkész (3 hó óta) aug. 28. ifju korában (született 1840.) jobb létre szenderült. Nyugodjanak csendesen!

L o n i b á r d S á n d o r régi bankár s a vasárnap megszentelő helvét társaság elnökének beszéde, melyet a genfi vasárnapügyi congressus megnyitásán f. é. szept. 28. mondott nyomtatásban megjelent czime „Le congrès de Genève et la question dominicale“ 8 r. 14 l.

S a j t ó h i b a. A 40. szám 332. l. 35. sorában „tisztelendő“ helyett: t i z e s z t e n d ő olvasandó.

I z e n e t. T.-Földvár T. F.-nek: a cikk jönni fog, csak várakozást kérek. K—ra: A Mennyei Lépcső 3-dik füzetének ismertetése közelebb közöltetik, a másakra is rá jövend a sor. Köszönet érettek.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.